

Ринок медичних послуг в Україні: ретро і перспектива

Охорона здоров'я є важливим сектором економіки. Дискусії і дебати навколо проблеми, якою потрібно бути системі охорони здоров'я і як організувати і фінансувати цю галузь не перестають втихати. Дослідження в цій галузі виділяють навіть в окрему нішу – економіку охорони здоров'я. Здебільшого, це теоретичні розробки і здобутки зарубіжних авторів, котрі прагнуть вникнути в соціально-економічну суть процесу надання медичних послуг. Вченими ведеться активний пошук ефективної моделі охорони здоров'я, яка б відповідала всім принципам ефективності і справедливості. Пошук цей нелегкий, адже сфера медичних послуг характеризується різносторонністю поглядів і протиріч.

Співіснування на ринку медичних послуг двох партнерів: приватного і державного секторів, породжує цілу низку спорів та диспутів. Кому віддати преференції, як вдало використати переваги і усунути недоліки та раціонально поєднати ці інститути.

Передовий світовий досвід свідчить про те, що сьогодні на ринку медичних послуг міцні позиції зайняла держава. Процес одержавлення припадає на ХХ століття. Дані свідчать, державні витрати на охорону здоров'я 12 передових країн світу (крім США), складають більше половини всіх витрат в цій галузі. В трійку перших входять: Великобританія (близько 85%), Швеція (84%), Франція (79%).

Процес становлення державної системи охорони здоров'я в цих країнах відбувся внаслідок еволюції та прогресу. Проте поняття конкуренція, попит, пропозиція та інші ринкові атрибути в сфері охорони здоров'я не зникли, а функціонують і сьогодні, стимулюючи державний сектор ефективніше і якісніше надавати медичну допомогу.

В Україні, внаслідок певних історичних зрушень, еволюційний процес одержавлення ринку медичних послуг було замінено революційним.

Політично-амбіційні та теоретично-ідейні принципи стали основою для побудови системи охорони здоров'я, а не економічна зрілість та висока суспільна свідомість.

Вперше в історії, держава повністю взяла на себе забезпечення всіх громадян необхідною медичною допомогою. Активне втілення революційними методами основ радянської медицини зруйнувало весь попередній досвід організації і фінансування медицини. Не залишивши жодної приватної ініціативи, держава встановила абсолютну монополію в галузі медичного забезпечення. Попередній досвід не вивчався і був по суті втрачений.

Ідея безкоштовного, всезагального медичного обслуговування наповнена гуманізмом і пошуком справедливості, що заслуговує поваги. Проте відкинувши романтизм і ідеалістичні міркування, суспільство рано чи пізно залишиться перед реальністю і фактом і питання фінансів остудить самі гарячі голови.

В умовах командно-адміністративної економіки система охорони здоров'я, що опинилась під державним контролем і фінансувалась в основному з єдиного джерела – державного бюджету, проіснувала досить тривалий період часу і досягла позитивних результатів. Успіхи в боротьбі з інфекційними захворюваннями, певні науково-практичні здобутки, заснування матеріально-технічної бази, підготовка кваліфікованих медичних кадрів та інші. Характерною ознакою цієї моделі охорони здоров'я був екстенсивний шлях розвитку – курс на кількісні показники (збільшення ліжок, медперсоналу і т. д.)

Сьогодні в умовах становлення демократії та ринкової економіки старий механізм функціонування сфери охорони здоров'я потребує реконструкції і реформування. Важливе значення має розробка теоретичної бази і практичних рекомендацій для визначення стратегії і тактики трансформації цієї складної соціально-економічної системи.

Особливо гостро стоїть питання щодо фінансів охорони здоров'я, які є кровоносною системою цієї галузі і економіки в цілому.

Бюджетний фінансування, внаслідок відчутного дефіциту коштів, поступово скорочується, проте хворіти населення стало не менше.

Для розвинутих країн розмір витрат на медицину не може опуститися нижче 3,5% від ВВП, бо це означало б катастрофу (США–14%, Німеччина–10,5%, Великобританія–7%). Витрати на охорону здоров'я в Україні в 1999р. становили близько 2,9% від ВВП, що у перерахунку на одного мешканця дорівнює менше 80 гривень в рік, причому спостерігається тенденція до зниження цього показника протягом останніх 5 років більше, ніж на 40%.

Соціально-економічна ситуація, в якій опинилась Україна безпосереднім чином відображається на динаміці здоров'я населення, рівні і якості життя її громадян. Якщо дана тенденція буде зберігатись, то в перспективі медико-демографічна ситуація погіршиться, що негативно відобразиться на трудовому потенціалі країни. Ось чому так важливо вирішити проблему охорони здоров'я нації і вивести з кризи систему медичного забезпечення на позиції розвитку і стабілізації.

Демографічна проблема в Україні набула сьогодні великих і хвилюючих масштабів. З 1991р. в Україні почалося природне зменшення населення – природній приріст став негативним – кількість померлих перевищила кількість народжених, причому спостерігається позитивна динаміка зростання рівня смертності і зниження рівня народжуваності.

В умовах відчутного старіння проблема медичного забезпечення потребує особливої уваги, оскільки люди похилого віку більше схильні до різних захворювань на відміну від молодих. Тому цілком імовірно і про це свідчить ряд наведених аргументів, вітчизняна система охорони здоров'я в умовах відчутного дефіциту коштів найближчим часом зіштовхнеться з цілим рядом проблем.

Сучасними вченими активно ведеться пошук альтернативних джерел фінансування системи охорони здоров'я. В якості альтернативи пропонується впровадження обов'язкового медичного страхування. З'явилися як прибічники,

так і критики цього інституту. До критики спонукає дещо невдалий досвід російського обов'язкового медичного страхування.

Аналіз переваг і недоліків цього джерела фінансування медичної сфери є корисним для України, адже існує вже декілька проектів законів про медичне страхування. Деякі вчені, економісти, політики не схвалюють створення чергового державного фонду на принципах соціального страхування, мотивуючи це тим, що поповнення бюджету таким чином, може призвести до негативних наслідків. Збільшення собівартості продукції, погіршення матеріального добробуту населення і відсутність гарантії покращення якості медичного обслуговування в кінцевому результаті може поглибити кризу соціальної сфери і ще більше підірвати репутацію державної системи охорони здоров'я.

Тому погляди економістів спрямовані в сторону приватного сектора. Нелегко ламати суспільний стереотип, сформований десятиліттями, відносно ролі уряду в сфері медичного обслуговування, проте і примирення з існуючою ситуацією все далі заганяє систему охорони здоров'я в тінь економіки.

Щодо приватного ринку медичного обслуговування в Україні, то його розвиток іде в двох напрямках – активно формується сітка закладів приватної медицини, проводиться добровільне медичне страхування. Близько 50 страхових компаній України отримали ліцензії на цей вид страхування. Проблема уповільнення процесу роздержавлення сфери охорони здоров'я пояснюється невідосконалістю законодавчої бази та відсутністю досвіду державного регулювання в цій галузі.

Світовий досвід свідчить про державну експансію на ринку медичних послуг в ХХ столітті. Але можливості урядової опіки теж обмежені і економіка охорони здоров'я не терпить монополій приватного чи державного забезпечення, але щедро винагороджує суспільство у випадку раціонального поєднання цих партнерів.